

TIIVISTELMÄ MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2014–2020 VUODEN 2016 RAPORTISTA

1. Toimeenpanon edistyminen

Maksut

Vuoden 2016 loppuun mennessä oli maaseutuohjelmasta tukia maksettu yhteensä 1,98 mrd. euroa (josta EU 831 milj. euroa), yhteensä 35 % ohjelmakaudelle 2014–2020 varatusta kehyksestä. Lisäksi vuoden 2016 loppuun mennessä oli maksettu kokonaan kansallisesti luonnonhaittakorvauksia yhteensä 593 milj. euroa ja maatalousinvestointeja 10,4 milj. euroa. Maaseutuohjelman toteuma 31.12.2016 esitetään liitteessä 1.

Toimenpiteiden toteuma tavoitteisiin nähden

Kehittämishankkeet

Kehittämishankkeita toteutetaan maaseutuohjelmassa kolmella toimenpiteellä: koulutus ja tiedonvälitys, maaseudun palvelut ja kylien kehittäminen sekä yhteistyötoimenpide. Vuoden 2016 kehittämishankkeita oli hyväksytty yhteensä 2 014 kpl, joista päättynyt oli 165 kpl. Hankkeista 73 % oli haettu Leader-ryhmien kautta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen kiinnostavuus näyttää jonkun verran vähentyneen yhteistyötoimenpiteen johdosta. Kuitenkin molemmista toimenpiteistä on haettu runsaasti rahoitusta. Maaseudun palveluiden ja kylien kehittämisen suosituimmat alatoimenpiteet ovat olleet laajakaistat ja sähköiset palvelut. Vuonna 2016 rahoitettiin myös paljon maahanmuuttajien kotouttamista edistäviä hankkeita. Myös viljelijöiden hyvinvoinnin hankkeita rahoitettiin runsaasti eri puolilla maata.

Maaseudun innovaatioryhmä (EIP) on uusi tukimuoto, jota kohtaan on ollut paljon kiinnostusta. Sen tavoitteena on lisätä maatalouden tai metsätalouden tuottavuutta, tehokkuutta ja kestävyyttä alan yritysten ja asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä. Tavoitteena on rahoittaa 10 maaseudun innovaatioryhmää ohjelmakauden aikana. Marraskuussa 2016 valittiin rahoitettavaksi yhteensä 5 innovaatioryhmää. Valitut maaseudun innovaatioryhmät olivat seuraavat:

- Maatalouden liiketoiminnan kehittäminen älykkäällä data-analytiikalla (MIKÄ-DATA) / Tampereen teknillinen yliopisto Porin laitos
- Biokaasulaitoksesta ravinteita, energiaa ja elinkeinotoimintaa maaseudulle / Suomen ympäristökeskus
- Hukkakauran ja muiden rikkakasvien tunnistaminen pienoishelikopterikuvista / Turun yliopisto
- Laatikauran tuotanto ja siitä syntyvän kasvimassa hyötykäyttö termomekaanisen prosessin avulla / Luonnonvarakeskus
- Viljankuivaamon kosteudenpoistoprosessin, energiankäytön ja ohjauksen kehittäminen / MTY Sipola

Seuraava hakukierros järjestetään keväällä 2017.

Valtakunnallisten maaseudun kehittämishankkeiden hakuja on järjestetty kolme kertaa. Kiinnostus valtakunnallista hanketoimintaa kohtaan on ollut vahvaa. Avoimeen ideahakuun esitettiin 171 ideaa ja teemalliseen ideahakuun 55 hankeideaa. Valtakunnallisen hanketoiminnan tavoitteena on täydentää ja tukea alueilla tehtävää kehittämistyötä ja hanketoimintaa.

Valtakunnalliset koordinaatiohankkeet kokoavat ja analysoivat tietoa ja nostavat esille hyviä käytäntöjä ja viestittävät niistä alueille ja valtakunnallisesti. Koordinaatiohankkeet tukevat alueellista viestintää ja tuottavat rahoittajille ja muille sidosryhmille tietoa toimialan kehittämistarpeista.

Koordinaation vaikuttavuus perustuu kiinteään yhteistyöhön alueilla toteutettavien hankkeiden kanssa. Keskeinen toimintatapa on viestintä, johon sisältyy myös hankkeiden keskinäisen verkostoitumisen edistäminen. Koordinaatiohankkeita on käynnissä kuudessa teemassa: luomu, luonnontuotteet, lähiruoka, Green care -hyvinvointipalvelut, energiatehokkuus ja matkailu.

Yrityshankkeet

Yrityshankkeita toteutetaan maaseutuohjelmassa kolmella alatoimenpiteellä: maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitäminen ja/tai kehittäminen, yrityksen perustamistuki muuhun kuin maataloustoimintaan maaseutualueilla ja tuki investointeihin muun kuin maataloustoiminnan perustamiseksi ja kehittämiseksi. Vuoden 2016 loppuun mennessä yrityshankkeita oli hyväksytty 2 030 kpl ja päättynyt oli 290 hanketta. 31 % hankkeista on haettu Leader-ryhmien kautta. Suurimpia investointeja tehtiin maataloustuotteiden ensiasteen jalostusyrittäjissä, joissa tuettujen investointien kokonaiskustannukset olivat keskimäärin 489 000 euroa.

Neuvonta

Neuvoja oli 31.12.2016 579 ja neuvontaorganisaatioita 84. Vuoden 2016 aikana toteutettiin 12 465 neuvontatapahtumaa, yhteensä 8 515 tilalle. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toteutettu yhteensä 16 876 neuvontatapahtumaa, yhteensä 10 417 tilalle. Neuvontakorvausta oli maksettu yhteensä 4,1 milj. euroa. Eniten viljelijät käyttivät neuvontaa ympäristöasioista, viherryttämistuen vaatimuksista, eläinten hyvinvoinnista ja luonnonmukaisesta tuotannosta. Vuoden 2016 aikana valmisteltiin neuvonnan laajentamista maatalojen nykyaikaistamiseen ja kilpailukyvyn edistämiseen. Laajennus toteutetaan vuoden 2017 aikana. Ohjelmakauden tavoitteeksi on asetettu, että neuvontaa tehdään 43 000 maatilalla. Tavoitteesta on 31.12.2016 mennessä toteutunut 24,2 %.

Neuvojen täydennyskoulutukseen on käytössä maaseutu.fi -sivuston yhteinen koulutuskalenteri <https://www.maaseutu.fi/fi/koulutukset-ja-tapahtumat/Sivut/kalenteri.aspx> ja koulutuksia mainostetaan myös erikseen esim. sähköisillä neuvojatiedotteilla, joita Mavi lähettää neuvojille ajankohtaisista aiheista.

Neuvo 2020 on näkynyt myös tiedotusvälineissä. Useat lehdet kirjoittivat aiheesta vuoden aikana.

Maatalouden investoinnit

Maatalousinvestointien toteutus käynnistyi hieman arvioitua hitaammin. Hankkeita oli vuoden 2016 lopussa päättynyt 717 kpl, joista EU-osarahoitteisia hankkeita oli 236 kpl ja kokonaan kansallisesti rahoitettuja hankkeita 481 kpl. Käynnissä oli yli 2 200 hanketta. Käyntiin lähdön hitaudesta huolimatta toteutuksessa edetään ripeästi, joten todennäköistä on, että toimenpiteelle asetetut määrälliset tavoitteet saavutetaan ohjelmakauden aikana.

Päätyneistä hankkeista lähes puolet (310 kpl) koski salaojitusta, 54 kpl kuivaamon rakentamista ja 60 kpl kotieläintuotannon rakentamisinvestointia. Salaojitushankkeiden osuus rahoitetuista hankkeista on suuri, sillä toimivan vesitalousjärjestelmän merkitys on suuri tuotannon kannattavuudelle. Myös kotieläintuotannon rakentamisinvestointeja rahoitetaan paljon, mutta hankkeiden pitkäkestoisuudesta johtuen niitä on loppuun maksettu vasta vähän. Suurin osa hankkeista koskee lypsy- ja nautakarjatalouden rakentamisinvestointeja. Lisäksi on tuettu energiantuotannon rakentamista (27 kpl) ja lantaloiden kattamista sekä lannan separointi- ja sijoituslaitteiden hankintaa (47 kpl).

Nuorten viljelijöiden aloitustuki

Nuorten viljelijöiden aloitustuen tavoitteena on vähentää tilanpidon aloittamisen taloudellista riskiä, parantaa yritystoiminnan kehittämismahdollisuuksia ja saada alalle uusia maatalousyrittäjiä, joilla on mahdollisuus kannattavan toiminnan harjoittamiseen ja tilojen kehittämiseen. Tavoitteena on, että nuorten yrittäjien hallitsemien tilojen osuus suhteessa tilojen kokonaismäärään säilyy nykytasolla. Vuonna 2016 aloitustuen haku oli avoinna koko vuoden lukuun ottamatta poro- ja luontaiselinkeinojen aloitustukea, joiden haku avautuu vuonna 2017.

Vuoden 2016 lopussa hankkeita oli käynnissä 440 kpl, joista 310 käynnistyi vuonna 2016. Aloitustuen hakuvilkkaus vaihteli alueellisesti, mikä on luonnollinen seuraus tilojen lukumäärän alueellisesta vaihtelusta. Eniten aloitustukia myönnettiin Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla, vähiten Lapissa ja Kainuussa. Tukimuodon toimeenpano on käynnistynyt arvioitua hitaammin ja tässä vaiheessa ollaan asetettuja tavoitteita selvästi jäljessä. Syynä ovat osittain edellisen ohjelmakauden loppuun ajoittunut hakupiikki ja viime aikojen epävarmat tulevaisuudennäkymät. Haun odotetaan kuitenkin vilkastuvan esimerkiksi koulutus- ja kehittämishankkeiden edetessä ohjelmakaudella siten, että asetetut määrälliset tavoitteet voidaan saavuttaa.

Ympäristökorvaukset ja ei-tuotannolliset investoinnit

Ympäristökorvausten toimeenpanoa rajattiin ohjelmamuutoksella vuonna 2016, koska osa ympäristökorvauksen lohkokohtaisista toimista oli jo vuonna 2015 ylittänyt toimelle asetetun pinta-alatavoitteen. Rajaus tehtiin ympäristösitoumuksen niihin lohkokohtaisiin toimiin, joiden tavoiteala oli merkittävästi ylittynyt. Lisäksi uusia aloja ei voinut ilmoittaa suojavyöhykkeiksi enää vuoden 2015 jälkeen, eikä valumavesien hallintaa koskeviksi aloiksi tai monivuotisiksi ympäristönurmiksi enää vuoden 2016 jälkeen. Talviaikaisen kasvipeitteisyyden toimenpidettä muutettiin siten, että korkeimpien kasvipeitteisyysprosenttien saavuttaminen vaikeutui.

Vuonna 2016 ympäristösitoumuksia oli voimassa noin 44 000 kappaletta, kun vuonna 2015 niitä oli noin 45 000 tilaa. Vuonna 2016 ei tehty uusia sitoumuksia, koska tavoiteala oli jo täyttynyt. Sitomusala oli vuonna 2016 noin 2,06 miljoonaa hehtaaria eli noin 88,5 % suorien tukien perustukea hakeneiden tilojen kasvulohkojen pinta-alasta.

Ympäristösitoumusten perusteella maksettava ala tilakohtaisessa toimessa säilyi lähes ennallaan peltoviljelykasveilla, mutta puutarhakasvien ala tilakohtaisessa toimenpiteessä kasvoi yli 4 000 hehtaarilla. Lohkokohtaisissa toimissa voidaan havaita ohjelmamuutoksella tehtyjen tilakohtaisten enimmäispinta-alarajausten vaikutus. Lietelannan sijoittamisen toimenpiteen ala väheni yli 31 000 hehtaaria, ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättämisen ala noin 1 900 hehtaaria ja kerääjäkasvien ala lähes 133 000 hehtaaria. Talviaikaisen kasvipeitteisyyden maksut vähenivät, kun korkeimpien peitteisyysprosenttien maksuala väheni. Talviaikaisen kasvipeitteisyyden kokonaisala väheni vain hieman. Saneerauskasvien alaan rajaukset eivät vaikuttaneet vaan ala kasvoi lähes 1 800 hehtaarilla.

Vähemmän tapahtui myös luonnonhoitopeltonurmista, etenkin muulla kuin kohdentamisalueella. Myös vierlannoitusnurmien ja suojavyöhykkeiden ala supistui. Monimuotoisuuspeltojen alassa muutos oli pientä. Kasvua tapahtui sen sijaan molemmissa puutarhakasveille suunnatussa toimessa sekä valumavesien hallinnan toimessa, jossa etenkin säätökasteluala kasvoi.

Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito -toimenpiteen sopimusmäärä kasvoi 360 sopimuksella. Sopimuksia oli vuonna 2016 voimassa 2 845 ja ne koskivat yhteensä hieman yli 29 000 hehtaaria (tavoiteala 42 000 ha).

Sopimusalasta noin 38 % on arvokkaaksi perinnebiotoopiksi luokiteltua. Kosteikon hoito -toimenpiteen sopimusmäärä kasvoi 38 sopimuksella. Kosteikkosopimuksia oli vuonna 2016 voimassa 246 ja ne koskivat yhteensä 864 hehtaaria (tavoiteala 1 100 ha). Kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen ympäristösopimus ei ollut enää haettavana vuonna 2016, sillä vuoden 2015 haku ylitti asetetun tavoitealan. Vuonna 2015 haettujen ympäristösopimusten sopimuskausi eli toimenpiteen toteutus tiloilla alkoi kuitenkin tässä sopimustyyppissä vasta vuonna 2016. Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto- sopimuksia oli voimassa vuonna 2016 yhteensä 51 kappaletta kokonaisalaltaan 860 hehtaaria (tavoiteala 800 ha). Alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimuksia oli yhteensä 720, jotka koskivat yli 8 000 eläinyksikköä (tavoitemäärä 7 000 eläinyksikköä). Sopimusten piirissä on eniten suomenlampaita, yli 16 000 eläintä 230 tilalla.

Ei-tuotannollisilla investoinneilla mahdollistetaan kosteikkojen perustaminen ja perinnebiotooppien sekä luonnonlaidunten ennallistaminen, jonka jälkeen investointikohteelle tulee tehdä ympäristökorvauksen mukainen viisivuotinen hoitosopimus.

Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toteutettu kaksi hakua. Päätökset vuoden 2015 hausta tehtiin vuoden 2016 puolella. Vuoden 2015 haussa jätetyistä hakemuksista noin 70 % sai rahoituksen. Vuoden 2016 haussa hakemuksia saatiin yhteensä 112 kpl, joista 54 kpl haettiin kosteikon perustamiseen ja 58 kpl perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien alkuraivaukseen ja aitaamiseen. Päätökset vuonna 2016 jätetyistä hakemuksista tehdään vuoden 2017 puolella.

Kiinnostus ei-tuotannollisiin investointeihin vaihteli alueellisesti. Kosteikkoinvestoinneista saatiin hakemuksia melko tasaisesti ympäri maata, eniten Etelä-Savosta, Pohjois-Savosta, Pohjois-Pohjanmaalta ja Pirkanmaalta. Perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivauksen investointeja haettiin eniten Varsinais-Suomessa, Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Luonnonmukainen tuotanto

Vuonna 2016 maksettiin luonnonmukaisen tuotannon korvausta 4 008 tuensaajalle 214 942 hehtaarille. Vuonna 2016 luonnonmukaisen tuotannon sitoumusala oli 223 200 hehtaaria (63 % tavoitteesta). Korvausta luonnonmukaisesta tuotannosta avomaavihannesten viljelyalalle maksettiin 185 tuensaajalle 384 hehtaarille. Ala kasvoi noin 14 500 hehtaaria ja tilalukumäärä kasvoi noin 200 tilalla. Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen maksettu ala kasvoi edellisestä vuodesta noin 7 %. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumuksen tehneitä tuensajia oli 855. Sitoutuneiden määrä kasvoi noin 50 tilalla.

Luomutilojen keskipinta-ala jatkaa kasvuaan. Luonnonmukaiseen tuotantoon sitoutuneiden kaikkia eri tuotantosuuntia harjoittavien tilojen sitoumusalan keskipinta-ala on noin 55 hehtaaria. Luonnonmukaisesta kotieläintuotantoa koskevan sitoumuksen tehneet tilat ovat vielä suurempia. Kotieläintuotannossa sitoumusalan keskipinta-ala oli noin 87 hehtaaria ja kasvinviljelytiloilla sitoumuksen keskikoko oli 47 hehtaaria. Avomaavihanneksista maksettu viljelyala oli tätä tuotantoa harjoittavilla tiloilla keskimäärin 2 hehtaaria.

Luonnonmukaisen tuotannon osuus maatalousmaasta oli Suomessa vuonna 2016 Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) tilastojen mukaan 10,6 %. Luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmässä oleva kokonaisala kasvoi 8 % vuoteen 2015 verrattuna. Suurin osa luonnonmukaisesti tuotetusta alasta on maaseutuohjelman luonnonmukaisen tuotannon korvausten sitoumusten piirissä.

Luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden markkinat ovat jatkaneet kasvuaan. Tämän odotetaan edistävän luonnonmukaisesti tuotetun alan kasvua edelleen. Luonnonmukaisen tuotannon koulutuksen ja neuvonnan rooli on merkittävä uusien tuottajien luonnonmukaiseen tuotantoon sitoutumiselle. Päätös luomutuottajaksi siirtymiseen kypsyä tiloilla vähitellen ja käydyn luomukoulutuksen ja luomutuottajaksi siirtymisen välillä vierähtää usein useampi vuosi.

Luonnonhaittakorvaukset

Luonnonhaittakorvauksia maksettiin 48 209 tilalle vuonna 2016. Ala, jolle luonnonhaittakorvauksia maksettiin, oli 2,17 milj. hehtaaria.

Vuonna 2016 otettiin käyttöön rajoitus, jolla rajoitettiin luonnonhaittakorvauksiin hyväksyttävää tukikelpoista alaa hyväksymällä vain 25 % tilan kokonaispeltoalan uusista suojavyöhykkeistä luonnonhaittakorvauskelpoisiksi.

Eläinten hyvinvointi

Vuonna 2016 eläinten hyvinvointikorvausten mukaisen sitoumuksen teki 6 334 tilaa. 52 % nautatiloista, 68 % sikatiloista, 53 % lammas- ja vuohitiloista ja 70 % siipikarjatilasta teki eläinten hyvinvointisitoumuksen. Maatilojen neuvontajärjestelmän kautta on myös edistetty eläinten hyvinvointiin liittyviä asioita.

Leader-toiminta

Leader-ryhmien kautta haetuista yritys- ja hanketuista oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä 6 kpl maataloustuotteiden jalostuksesta, kaupan pitämisestä ja/tai kehittämisestä 106 kpl yrityksen perustamis- tai investointituista, 144 kpl maaseudun palveluista ja kylien kehittämisestä ja 3 kpl yhteistyötoimenpiteestä. Lisäksi oli koulutuksesta ja tiedonvälityksestä oli päättynyt 2 hanketta. Yhteensä päättäneitä hankkeita oli 261 kpl. Hankkeita oli käynnissä 1 838 kpl, josta kehittämishankkeita oli 1 327 kpl ja yritystukia 511 kpl. Rahoitetuissa hankkeissa painottui yleishyödyllinen kehittäminen ja moni ryhmä raportoi elinkeinojen kehittämisen ja erityisesti yritystukien vaativan lisää aktivointitoimia. Hakemus- ja hankemäärät vaihtelivat ryhmien välillä paljon. Joillain alueilla yritystuet olivat suosittuja. Teemahankkeita rahoitettiin 15 kpl ja ryhmät pitivät sitä hyvänä välineenä aktivoida pieniä toimijoita ja saada uusia hakijoita.

Alueiden välisiä ja kansainvälisiä hankkeita rahoitettiin yhteensä 74 kpl, joista esiselvityksiä 13, alueiden välisiä hankkeita 58 ja kansainvälisiä hankkeita 3 kpl. Näihin sidottiin rahoitusta noin 7 milj. euroa.

Toimintarahaa oli sidottu vuoden 2016 loppuun mennessä noin 29 milj. euroa.

2. Arviointisuunnitelman toimeenpanon edistyminen

Ohjelman arviointisuunnitelman toteutuksen kuvaamiseksi ja arviointien laadun parantamiseksi tehtiin arvioinnin toteuttamissuunnitelma. Suunnitelma esiteltiin seurantakomitealle 23.5.2016 ja se julkaistiin Maaseutu.fi-sivuilla syyskuussa 2016.

Vuoden 2016 loppuun mennessä maa- ja metsätalousministeriö oli käynnistänyt kaksi arviointihanketta. Ohjelman tavoitteessa ”Osaaminen, tiedonvälitys, innovaatiot ja yhteistyö maaseudulla lisääntyvät” käynnistyi selvitys neuvonnan (M02) toteutuksesta, tuloksista ja alustavista vaikutuksista. Työn tekijä on Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI ja osuuskunta Avaintaito. Ohjelman tavoitteissa ”Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tehostuvat” ja ”Luonnon monimuotoisuus lisääntyy, vesistöjen tila ja maatalouskäytössä olevan maaperän tila paranevat” käynnistyi selvitys ohjelman ympäristötoimenpiteiden tuloksellisuuden arvioinnista. Työn tekijä on Luonnonvarakeskus.

Yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseutuohjelman kansallisia vaikuttavuusindikaattoreita raportoidaan Agrikaattori-palvelussa, jota ylläpitää Luonnonvarakeskus. Palvelun tietosisältöä on päivitetty vuoden aikana.

Ympäristötoimien tuloksellisuuden arvioinnissa ja maatalousalan kilpailukyky selvityksessä luodaan menetelmät, joilla voidaan laskea täydentävien tulosindikaattoreiden lukuarvot Manner-Suomen ohjelmassa.

Maaseudun parantuneista palveluista ja saavutettavuudesta kerättiin tietoja Maaseutupolitiikan neuvoston teettämällä Maaseutukatsauksella. Katsauksen kansalaiskyselyyn vastasi noin 2000 asukasta maaseudulla ja sen tietoja voidaan yhdistää ja käyttää jatkossa ohjelman vaikuttavuusarviointiin 2018/2019 sekä jälkiarviointiin.

Tutkimustiedon ylläpitämiseksi maa- ja metsätalousministeriö koordinoi ja rahoittaa laajaa tutkimusohjelmaa Maatalouden ympäristövaikutusten tutkimusohjelma MATO, joka tuottaa tutkimustietoa ohjelman ympäristöarviointien tueksi.

3. Ohjelman tavoitteiden saavuttamista edistävät toimet

Tietojärjestelmät

Hyrrä-tietojärjestelmä

Hyrrä-tietojärjestelmän kautta käsitellään maaseudun kehittämishankkeiden, yritystukien, maatalousinvestointien, nuoren viljelijän aloitustukien sekä neuvontakorvauksien tuki- ja maksuhakemukset. Hyrrään tallennetaan rahoitettujen hankkeiden tavoite- ja toteumatiedot. Tiedot saadaan raportoitua tietokannasta eri tarpeisiin, esimerkiksi yhdistettäväksi muiden tietojärjestelmien tietoihin ohjelman seurannan ja toteutumisen arvioinnin tarpeisiin. Maaseutuvirasto julkistaa Hyrrässä käsitellyt tuet vuosittain huhtikuun loppuun mennessä.

Tukisovellus

Tukisovelluksella käsitellään suurin osa viljelijöille maksettavista EU-tuista ja kansallisista tuista Suomessa. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS-tietojärjestelmä koostuu Tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta, jotka ovat yhteydessä keskitettyyn tietokantaan, IACS-keskusrekisteriin. Tukisovelluksen kehittämisessä on huomioitu ohjelmakauden 2014–2020 seurannan tarpeet vuodesta 2015 alkaen. Tukisovelluksesta on raportoitavissa haettujen sitoumusten ja sopimusten määrät, pinta-aliatiedot, valvontatiedot ja maksutiedot.

Tukisovelluksella suoritetaan hakemustietojen tallennus, tietojen validointi ja maksupäätösten tekeminen. Laskentasovelluksen avulla toteutetaan tukien laskenta, jonka sivutuotteena tietokantaan syntyy paljon muun muassa raportoinnissa tarvittavaa informaatiota. Raportointijärjestelmä on Tukisovelluksen yhteyteen rakennettu osio, jonka avulla hoidetaan päivittäinen ns. operatiivinen raportointi. Maksukeräilyjärjestelmän avulla tuotetaan keskitetyn tukimaksujen käsittelyjärjestelmän edellyttämä data tukien maksamiseksi. Valvontasovelluksella on käsitelty täydentävien ehtojen valvontatietoja; muut valvontatiedot on käsitelty Tukisovelluksella. Myös maatilarekisteriä on ylläpidetty Tukisovelluksen avulla. IACS keskusrekisterissä on tehty myös valvontaan liittyvät ristiintarkistukset ja riskianalysit. Maaseutuvirasto julkistaa maaseuturahastosta maksetut tuet verkkosivuillaan tuensaajakohtaisesti vuosittain.

Seurantakomitea

Vuoden 2016 aikana seurantakomitea kokoontui 23.5. ja 16.11.

Seurantakomitean kokoonpano, esityslistat ja kokousmuistiot löytyvät maaseutu.fi-sivuilta.

Ohjelmamuutos

Seurantakomitea puolsi ohjelmamuutosesitystä 16.11.2016 pidetyssä kokouksessa. Komissio hyväksyi ohjelmamuutoksen 16.2.2017.

Sähköinen haku ja raportointi

Merkittävä osuus tuki- ja maksatushakemuksista sekä seurantatiedoista jätettiin sähköisesti. Tukihakemuksista 56–100 %, maksatushakemuksista 21–100 % ja seurantatiedoista 90–100 % toimitettiin sähköisesti. Sähköiset maksatushakemukset yrityshankkeiden osalta olivat mahdollisia vasta 19.9.2016 lähtien. Ilman yrityshankkeita sähköisten maksatushakemusten osuus oli 68–100 %.

Alaisen hallinnon, neuvojen ja potentiaalisten tuenhakijoiden koulutus

Erityisesti ohjelmakauden alussa maa- ja metsätalousministeriö koulutti alaista hallintoa, neuvojia ja potentiaalisia tuenhakijoita. Koulutusmateriaalit ovat saatavissa maaseutu.fi -osoitteesta tai Aitta-ekstranetistä.

4. Tekniseen apuun ja ohjelman julkistamiseen liittyvät toimet

Maaseutuverkosto

Maaseutuverkoston toimintaan suunnitellaan toimintasuunnitelmien avulla. Vuoden 2016 maaseutuverkoston toiminnan pää tavoitteet ovat seuraavat:

- edesauttaa uuden ohjelmakauden käynnistymistä;
- esitellä ohjelmakauden 2014–2020 mahdollisuuksia maaseudun kehittämisessä ja biotalouden edistämässä;
- lisätä yhteistyötä ja verkostoitumista ohjelman toimijoiden välillä;
- esitellä Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmien 2007–2013 hyviä käytäntöjä;
- edistää valittavan teemavuoden teeman sekä työryhmien teemojen osalta viestintää ja kehittämisohjelman toimintaa.

Verkoston toimintaa ohjaa ja linjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama ohjausryhmä. Ohjausryhmä on asettanut työryhmiä, joiden kautta sidosryhmät osallistuvat verkoston toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Maaseutuverkoston työryhmätoimintaa uudistettiin uuden ohjelmakauden myötä. Työryhmät asetettiin ohjausryhmän toimesta ohjausryhmän temaattiseksi alatyöryhmäksi kahden vuoden määräajaksi vuosille 2015–2016. Työryhmien puheenjohtajat ovat ohjausryhmän jäseniä työryhmien toimintakauden ajan.

Työryhmätoiminnan tavoitteena on monipuolistaa ja syventää maaseutuverkostotyötä. Työryhmien kautta sidosryhmät voivat myös laajemmin osallistua ohjausryhmätyöhön, maaseutuverkoston toiminnan suunnitteluun ja sen toteuttamiseen. Ensimmäisten maaseutuverkoston työryhmien teemoina ovat olleet nuoret, ympäristö ja ilmasto, innovaatiot sekä elinkeinot ja yrittäjyys. Ensimmäiset työryhmät toimivat vuoden 2016 loppuun asti. Työryhmätoiminnan uudistaminen on tuonut uusia ulottuvuuksia maaseutuverkoston toimintaan. Työryhmien kautta toimintaan on saatu mukaan uusia sidosryhmiä ja toiminnan sisältöön on tullut uudenlaisia luonnetta. Työryhmien teemojen kautta maaseutuverkoston toiminnan painopisteet ovat nousseet hyvin esille.

Viestintä

Viestinnän keskeisenä toteuttajana toimi edelleen viestintäryhmä, joka koostuu maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston ja verkostopalveluiden ohjelmaviestinnän tekijöistä. Ryhmä on tiiviissä yhteistyössä valtakunnallisen viestintäverkoston kanssa ja erityisesti viestintähankkeiden ja viestinnän yhdyshenkilöiden kanssa. Viestintäverkostoa on rakennettu edelliseltä ohjelmakaudelta alkaen, jotta kaikkialta maasta saataisiin sisältöä valtakunnalliseen viestintään, jotta valtakunnallisesti tuotettu viestintämateriaali hyödyttäisi mahdollisimman laajaa joukkoa, ja jotta päällekkäiseltä työltä vältyttäisiin. Vuonna 2016 elettiin monessa mielessä viestintäverkoston parasta aikaa, sillä lähes joka alueella oli käynnissä viestintähanke, ja viestintäverkoston työskentelyyn osallistuvia ihmisiä oli enemmän kuin koskaan.

Viestinnän tavoitteet vuodelle 2016 olivat:

1. Maaseutuohjelman tunnettuus erityisesti elinkeinojen kehittämisen, yrittäjyyden ja uusien työpaikkojen mahdollistajana kasvaa.
2. Maaseutuohjelman tulokset ja mahdollisuudet nousevat esiin tarinoiden ja elävien esimerkkien kautta.
3. Viestintäverkosto vahvistuu ja vakiinnuttaa paikkansa.

YKSITYISKOHTAISEMPAA TIETOA MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2014–2020 TOTEUMASTA VOI LUKEA VUODEN 2016 RAPORTISTA JA TOIMENPITEITÄIN LAADITUISTA TIETOSIVUISTA, JOTKA LÖYTYVÄT OSOITTEESTA MAASEUTU.FI

LIITE 1

Maaseutuohjelman toteutuma toimenpiteittäin/alatoimenpiteittäin (sitoumukset ja maksut 31.12.2016 mukaan milj. euroina)

Toimenpiteet	Voimassa oleva maa-seutuohjelman EU:n rahoitusosuus ¹⁾	Sidottu EU:n rahoitusosuus (31.12.2016 ⁴⁾)		Maksettu EU:n rahoitusosuus (31.12.2016, takaisinperinnät huomioitu)		
		EU:n rahoitusosuus	% kehyksestä	EU:n rahoitusosuus	% kehyksestä	% sidotusta
1. Koulutus ja tiedonvälitys²⁾⁴⁾, yhteensä	33,60	19,61	58 %	1,22	4 %	6 %
1.1 Tuki ammatilliseen koulutukseen ja taitojen hankkimiseen	21,00	5,84	28 %	0,14	1 %	2 %
1.2 Tuki esittely- ja tiedotustoimintaan	12,60	13,77	109 %	1,09	9 %	8 %
2. Neuvonta	14,28	1,72	12 %	1,72	12 %	100 %
2.1 Tuki neuvontapalveluiden hyödyntämiseen	14,28	1,72	12 %	1,72	12 %	100 %
4. Investoinnit fyysiseen omaisuuteen, yhteensä	159,18	56,04	35 %	20,48	13 %	37 %
4.1 Tuki maatalojen investointeihin	138,18	45,53	33 %	17,58	13 %	39 %
4.2 Tuki maataloustuotteiden jalostukseen, kaupan pitämiseen ja/tai kehittämiseen ⁴⁾	18,48	8,60	47 %	2,86	16 %	33 %
4.4 Tuki maatalouden ympäristö- ja ilmastotavoitteiden toteuttamiseen liittyviin ei-tuotannollisiin investointeihin	2,52	1,91	76 %	0,04	2 %	2 %
6. Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen, yhteensä	140,70	26,69	19 %	7,55	5 %	28 %
6.1 Yrityksen perustamistuki nuorille viljelijöille, yhteensä	32,76	5,73	17 %	1,91	6 %	33 %
6.2 Yrityksen perustamistuki muuhun kuin maataloustoimintaan maaseutualueilla ⁴⁾	17,64	1,40	8 %	0,57	3 %	41 %
6.4 Tuki investointeihin muun kuin maataloustoiminnan perustamiseksi ja kehittämiseksi ⁴⁾	90,30	19,57	22 %	5,07	6 %	26 %
7. Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen²⁾⁴⁾, yhteensä	33,60	14,32	43 %	1,19	4 %	8 %
7.1 Tuki maaseutualueiden kuntien ja kylien ja niiden peruspalvelujen kehittämissuunnitelmien sekä Natura 2000 -alueita ja muita luonnonarvoltaan merkittäviä alueita koskevien suojele- ja hoitosuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen	2,10	0,44	21 %	0,02	1 %	5 %
7.2 Tuki investointeihin kaikenlaisten pieninfrastruktuurien luomiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi, uusitutuvia energialähteitä ja energiansäästöä koskevat investoinnit mukaan luettuina	6,30	0,57	9 %	0,01	0 %	1 %
7.3 Tuki laajakaistainfrastruktuuria varten mukaan lukien sen luominen, parantaminen ja laajentaminen, passiivinen laajakaistainfrastruktuuri sekä laajakaistan ja julkisten sähköisen hallinnon ratkaisujen saatavuus	12,60	4,89	39 %	0,44	4 %	9 %
7.4 Tuki investointeihin maaseutuväestölle suunnattujen paikallisten peruspalveluiden, vapaa-aika ja kulttuuri mukaan luettuina, ja niihin liittyvän infrastruktuurin perustamiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi	6,30	4,71	75 %	0,61	10 %	13 %
7.5 Tuki investointeihin vapaa-ajan infrastruktuurin julkista käyttöä, matkailuneuvontaa ja pienimuotoista matkailuinfrastruktuuria varten	4,20	2,69	64 %	0,08	2 %	3 %
7.6 Tuki kylien, maaseutumaiseman ja luonnonarvoltaan merkittävien alueiden kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiseen, ennallistamiseen ja kohentamiseen liittyviin tutkimuksiin ja investointeihin, niihin liittyvät sosioekonomiset näkökohdat mukaan luettuina, sekä ympäristöalan tiedotustoimiin	2,10	1,02	49 %	0,03	1 %	3 %
10. Ympäristökorvaukset	666,26	640,07	96 %	325,07	49 %	51 %
10.1 Ympäristökorvaukset	660,46			325,05	49 %	
10.2 Tuki maatalouden geenivarojen säilyttämistä, kestävää käyttöä ja kehittämistä varten	5,80			0,01	23 %	

11. Luonnonmukainen tuotanto	136,92	108,48	79 %	43,80	32 %	40 %
<i>11.2 Korvaus luonnonmukaisen maatalouden käytäntöjen ylläpitämisestä</i>	136,92	108,48	79 %	43,80	32 %	40 %
13. Luonnonhaittakorvaukset	760,20	367,77	48 %	367,77	48 %	100 %
<i>13.1 Korvaus vuoristoalueilla</i>	424,45	211,85	50 %	211,85	50 %	100 %
<i>13.2 Korvaus muille alueille, joilla on luonnonolosuhteista johtuvia huomattavia rajoitteita</i>	335,75	155,92	46 %	155,92	46 %	100 %
14. Eläinten hyvinvointi	192,36	66,66	35 %	55,23	29 %	83 %
16. Yhteistyö ja innovaatiot²⁾⁴⁾, yhteensä	67,20	22,57	34 %	0,67	1 %	3 %
<i>16.1 Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)</i>	4,20	0,02	1 %	0,28	7 %	0 %
<i>16.2 Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen</i>	16,38	5,89	36 %	0,05	0 %	1 %
<i>16.3 Tuki (muuhun) yhteistyöhön pienten toimijoiden välillä yhteisten työprosessien järjestämiseksi sekä tilojen ja resurssien jakamiseksi sekä matkailun kehittämiseksi/markkinoimiseksi</i>	8,40	2,39	28 %	0,06	1 %	2 %
<i>16.4 Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistöimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten</i>	10,92	0,45	4 %	0,00	0 %	1 %
<i>16.5 Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin</i>	4,62	1,74	38 %	0,06	1 %	3 %
<i>16.6 Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla</i>	12,18	1,38	11 %	0,11	1 %	8 %
<i>16.9 Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon, sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin</i>	4,20	0,23	5 %	0,00	0 %	0 %
<i>16.10 Muut</i>	6,30	10,47	166 %	0,11	2 %	1 %
19. Leader³⁾⁴⁾, yhteensä	126,00	43,42	34 %	5,91	5 %	14 %
<i>19.2 Tuki paikallisen kehittämissstrategian mukaisten toimien toimeenpanoon</i>	91,14	30,38	33 %	4,92	5 %	16 %
<i>19.3 Paikallisen toimintaryhmän yhteistyötoimien valmistelu ja toimeenpano</i>	9,66	2,92	30 %	0,20	2 %	7 %
<i>19.4 Toimintakustannukset ja toiminnan edistäminen</i>	25,20	10,12	40 %	0,78	3 %	8 %
20. Tekninen apu, yhteensä	29,40	12,36	42 %	0,00	0 %	0 %
<i>20.1 Tuki tekniseen apuun (muu kuin kansallinen maaseutuverkosto)</i>	25,20	10,56	42 %	0,00	0 %	0 %
<i>20.2 Tuki kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja toimintaan</i>	4,20	1,80	43 %	0,00	0 %	0 %
Kaikki yhteensä	2 359,70	1 379,71	58 %	830,61	35 %	60 %

¹⁾ Alustavat määrät toimenpiteittäin/alatoimenpiteittäin, jotka sisältävät 6 %:n suoritusvarauksen. Suoritusvarauksen saamisen edellytyksenä on ohjelma-asiakirjan luvussa 7 esitetyn tuloskehiksen tavoitteiden toteutuminen.

²⁾ Muu kansallinen julkinen rahoitus (pääosin kuntien rahoitus) 19 milj. €, josta arvioidaan kertyvän pääosa maaseudun palveluiden ja kylien kehittämisen (nyt 65 %) sekä yhteistyön ja innovaatioiden (nyt 25 %) kautta. Vähäinen osa kertyy myös koulutuksen ja tiedonvälityksen (nyt 8 %) sekä yritysinvestointien (tp 6.4, nyt 2 %) kautta. Arvioitu kertymä sitoumusten osalta oli 31.12.2016 mennessä noin 7,7 milj. € (41 % kehyksestä), josta kuntien rahoitusta oli noin 5,6 milj. € (72 %).

³⁾ Muu kansallinen julkinen rahoitus (pääosin kuntien rahoitus) 60 milj. €. Arvioitu kertymä sitoumusten osalta 31.12.2016 mennessä oli noin 20,9 milj. € (35 % kehyksestä).

⁴⁾ Yritys- ja hanketukien sitoumukset: Yritys- ja hanketukien rahoituskehiksestä (ilman Leader-ryhmien toimintarahaa) oli sidottu 31.12.2016 mennessä noin 33 %. ELY-keskusten hanketuissa oli sidottu noin 42 % ja yritystuissa noin 23 % maaseutuohjelman ao. toimenpiteiden rahoituskehyksistä. Leaderin osalta (ilman toimintarahaa) sidonta-aste oli noin 33 %. Käytettävissä olevasta EU-valtuudesta (ilman Leader-ryhmien toimintarahaa) oli sidottu noin 75 % (ELY-keskuskiintiöt 75 % ja Leader-ryhmät 76 %). Yritystukien osalta päätöksenteko käynnistyi joulukuussa 2015 ja hanketukien osalta tammikuussa 2016.